

АНАЛІЗ ДОСВІДУ РОЗРОБЛЕННЯ Й РЕАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАЦІЙНИХ ПРОГРАМ У СФЕРАХ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ, КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ЄС

Аналітична записка

2024 рік

DOI: 10.70719/respol.2025.31

Вступ	5
Резюме	7
Операційні програми: складники й типи	7
Основні складники операційних програм	10
Польща	14
Програма Європейських фондів інфраструктури, клімату та довкілля 2021–2027	14
Операційна програма Цифрова Польща 2014–2020	20
Регіональні програми	24
Литва	26
Операційна програма для інвестицій фондів Європейського Союзу на 2014–2020 роки	27
Латвія	29
Операційна програма «Зростання та зайнятість»	29
Національні та транскордонні програми	31
Програма «Відновлення унікальної європейської культурної спадщини для сприяння її доступності внаслідок розвитку культурних послуг»	32
Румунія	33
Програма «Розумне зростання, цифровізація та фінансові інструменти»	33

Програма «Національний план відновлення та підвищення стійкості» (2021–2027)	35
Програма «Соціальна інтеграція та гідність» 2021–2027	36
Програма Центрального Регіону	38
Італія	42
Національна програма культури 2021–2027	42
Висновки	47

Авторки аналітичної записки

Заяць Ярина – асистентка експертної групи RES-POL, радниця з питань політик Агенції економічного розвитку PPV

Наталія Чоп – аналітикиня

Редактор: Євген Дедько

Дизайнер: Назарій Качмарик

Команда проєкту висловлює щиру подяку усім представницям та представникам сектору, які взяли участь в опитуванні та глибинних інтерв'ю, за їхній час, готовність говорити про проблеми та спільно шукати їх вирішення.

При цитуванні тексту цієї аналітичної записки (повністю чи частково) необхідне пряме використання першоджерела з посиланням на нього.

Зміст цієї аналітичної записки є відповідальністю Громадської спілки «Центр “Регіональний розвиток”» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

Цілі та методологія

Ця аналітична розвідка розроблена в рамках проєкту [RES-POL](#) (Rapid Expert Support for Culture and Media Policies in Ukraine), що здійснює ГС «Центр “Регіональний розвиток”» **Агенції економічного розвитку** [PPV](#) за фінансової підтримки **Європейського Союзу**.

Проєкт RES-POL має на меті посилити функціональну спроможність [Міністерства культури та стратегічних комунікацій](#) і його відомств (Українського інституту книги, Українського культурного фонду, Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти й Українського інституту національної пам'яті)

Тривалість проєкту RES-POL – від січня 2024-го до червня 2025 року.

У фокусі проєкту RES-POL – чотири сектори (**Мистецтво та культура, Культурна спадщина, Креативні індустрії та Медіа**) і понад 20 підсекторів (індустрій та видів мистецької діяльності). Окремо RES-POL розглядає **10 істотних питань розвитку культури** (конкурентна оплата праці, ефективність державних підприємств у сфері культури, фінансування креативних індустрій, моделі фінансування культурних послуг, громади та культурна спадщина, інтеграція з ЄС та культурна політика тощо).

Методологія проєкту передбачає:

- Визначити істотні питання політики в секторах та підсекторах і описати їх в аналітичних записках та базових звітах;
- Проаналізувати 10 істотних питань розвитку культури у фокусі проєкту й описати їх у базових звітах;
- Напрацювати й описати у стратегічних брифах пропозиції політик щодо істотних питань секторів та 10 істотних питань розвитку культури;
- Розробити секторальні стратегії і операційні програми для секторів у фокусі проєкту та дорожні карти їх втілення;
- Випрацювати зміни до кількох нормативно-правових актів та/або розробити концепції пілотних проєктів, щоб впровадити створені у проєкті політики;
- Проаналізувати європейський досвід планування та впровадження політик, оцінити деякі політики у сфері культури в Україні та оцінити інституційну спроможність відомств у сфері управління Міністерства культури та стратегічних комунікацій.

Мета цієї аналітичної розвідки: проаналізувати досвід країн – членів ЄС щодо співфінансування та інших форм підтримки й заохочення участі культурних операторів у програмах ЄС, а також дослідити процес координації національних та європейських програм, зокрема операційних програм у сфері культури в Польщі, Литві та Румунії.

Методологія підготовки цієї аналітичної розвідки передбачає проведення кабінетного дослідження операційних програм.

Операційні програми: складники й типи

Операційна програма у сфері культури – це інструмент політики, який визначає напрями, цілі, заходи й необхідні ресурси для розвитку культурного сектору на певний період. Такі програми розробляють уряди, європейські організації чи інші установи, щоб підтримати культурні ініціативи, розвивати інфраструктуру та зміцнювати культурний потенціал. Ключовим елементом є те, що рішення про виділення коштів, розмір фінансування та умови його надання приймає оператор програми, самостійно визначаючи пріоритети розподілення коштів.

Програми та фонди ЄС, фінансовані з бюджету ЄС, – це фінансові інструменти, створені Європейським Союзом, щоб підтримати різні сфери політики та проєктів у державах-членах (структурні фонди). Ці програми мають сприяти зростанню, згуртованості, екологічній стійкості, дослідженням, освіті тощо, даючи користь як окремим країнам ЄС, так і ЄС загалом. Зазвичай їх фінансують із довгострокового бюджету ЄС, відомого як багаторічна фінансова програма (англ. Multiannual Financial Framework (MFF)), яка розподіляє ресурси на певний період (переважно сім років).

Ось деякі [ключові програми та фонди ЄС](#), які стосуються сфери культури:

- **Розділ «Згуртованість і цінності»**

- Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР). Зміцнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості ЄС унаслідок виправлення дисбалансу між регіонами через програми, реалізовані місцевими органами влади.
- Фонд згуртування (ФЗ). Фонд згуртування має на меті зменшити економічну та соціальну нерівність і сприяти сталому розвитку.

- **Розділ «Дії з питань довкілля та клімату»**

- Програма дій з питань довкілля та клімату (LIFE). Покликана досягти переходу до сталої, циркулярної та стійкої економіки, захистити й відновити довкілля, зупинити й повернути назад втрату біорізноманіття.
- Фонд «Справедливий перехід». Підтримка переходу до кліматичної нейтральності завдяки пом'якшенню соціально-економічних наслідків у регіонах, що найбільше потерпають від зміни клімату.
- Інноваційний фонд. Підтримка розгортання інноваційних технологій з нульовим рівнем викидів, щоб забезпечити кліматичну нейтральність у Європейському економічному просторі (ЕЕА).

- Фонд модернізації. Підтримка модернізації енергетичних систем та підвищення енергоефективності у 13 країнах-членах ЄС з низьким рівнем доходу.

Важливо зазначити, що ці програми кроссекторальні – переважно вони мають на меті підтримати кілька сфер, які взаємодіють між собою (цифровізація публічних послуг і підтримка МСП, розвиток туризму та цифровізація культурних фондів тощо). Далі ми на прикладах розглянемо механіку взаємодії інструментів підтримки різних секторів у межах програм європейських фондів.

Національні операційні програми мають кілька підходів для досягнення мети ЄС щодо фінансування проєктів, які сприяють зміцненню принципів союзу: досягнення рівня соціально-економічного розвитку, розвиток цифровізації й розвиток конкретної сфери (наприклад культури).

1. Досягнення рівня соціально-економічного розвитку ЄС – програми мають на меті, що населення країни відчуватиме кращу якість життя, тобто зросте зайнятість, будуть хороші умови праці, зростатимуть доходи і надаватимуть зручні для користувачів державні (публічні) послуги. Краща якість життя також означає більш інтегроване суспільство зі зниженим ризиком бідності та соціальної ізоляції. Таке бачення допомогло визначити головну мету інвестицій структурних фондів ЄС – швидко покращити умови для інвестування, роботи та життя в країні, щоб вигоди від економічного зростання отримали всі громадяни. Переважно ці програми мають три цілі розвитку:

- створити більше якісних робочих місць, щоб мобілізувати працездатне населення й сприяти його активній участі в економічній діяльності та суспільному житті. Нові та якісніші робочі місця – передумова для створення більшої доданої вартості в економіці, забезпечення стабільного доходу та кращої якості життя для працездатного населення, а також припинення міграції кваліфікованої робочої сили з країни. Обов'язковим аспектом такого зростання робочих місць стає потреба забезпечити високу компетентність і безперервне навчання робочої сили;
- сприяти економічному зростанню в довгостроковій перспективі, щоб підвищити конкурентоспроможність економіки на міжнародних ринках, розвивати сектори, що базуються на знаннях, а не капітало- чи сировинні сектори, забезпечити макроекономічну стабільність і стати повноправним членом Економічного та монетарного союзу ЄС;
- розвивати соціальну згуртованість, щоб народ почувався частиною однієї спільноти, а різні соціальні групи користувалися б перевагами економічного розвитку.

Зазвичай ці цілі лежать в основі трьох пріоритетних напрямів формування програми: (1) продуктивні людські ресурси для суспільства знань (англ. knowledge society); (2) конкурентоспроможна економіка і (3) якість життя та згуртованість – Операційна програма розвитку людських ресурсів, Операційна програма економічного зростання та Операційна програма сприяння згуртованості.

А також у четвертій операційній програмі для управління першими трьома операційними програмами (Операційна програма технічної допомоги).

2. Досягнення цілей цифровізації типове для країн, які перебувають на початковому етапі розвитку цифрових технологій. Він дає змогу організувати й систематизувати впровадження інновацій у ключові області економіки та суспільства. Ключові сфери: комп'ютеризація, штучний інтелект, кібербезпека, цифрові навички, забезпечення широкого використання цифрових технологій в економіці та суспільстві. Програми мають на меті подолати розрив між дослідженнями цифрових технологій та їх впровадженням на ринку. Інвестиції в межах програми «Цифрова Європа» підтримують подвійну мету Європейського Союзу – «зелений перехід» і цифрову трансформацію, одночасно зміцнюючи стійкість і цифровий суверенітет Союзу.
3. Програми для розвитку конкретних сфер. Наприклад, національна операційна програма підтримки культури в Італії (докладніше далі) має за основну мету підвищити привабливість культурної спадщини менш розвинених регіонів Італії та сформувати більш стійкий туристичний попит і відповідну культурну активність, а також підтримувати та сприяти зміцненню креативних і культурних підприємств.

Основні складники операційних програм

Цілі. Операційні програми мають чітко визначені державними стратегіями цілі, які заплановано досягнути. Громади, регіони та країни самі визначають пріоритети, потім є операційні програми, які мають фінансувати досягнення цих пріоритетів і фінансуються з фондів – національних, регіональних або місцевих. Ці цілі переважно відповідають загальноєвропейським цілям (цілям ЄС). Отже, їх досягнення фінансують фонди ЄС. Важливо підкреслити, що кожна програма має показники досягнення результатів (кількість осіб, на яких розширено доступ до культурних послуг, реставрованих об'єктів тощо).

Напрями та пріоритети. Програми спрямовані на конкретні напрями, як-от, наприклад, розвиток бібліотек, музеїв, театрів, збереження культурної спадщини, підтримка читання чи культурної освіти. Ці напрями можуть бути визначені на рівні пріоритетів програм або сфер, які отримують підтримку в межах програми.

Фінансування. Програма зазвичай передбачає надання грантів чи доступу інвестицій для реалізації окремих проєктів, дібраних за певними критеріями (конкурсна програма) або дібраними державою, у якій реалізують програма, як стратегічних проєктів (позаконкурсна програма). Джерелами фінансування є кошти фондів ЄС та національні кошти держав, які реалізують програму (державне або приватне фінансування).

Оператори програми. Національні установи чи організації, відповідальні за реалізацію програми, розподіл фінансування, контроль за виконанням проєктів. Переважно це державні органи центрального рівня чи підпорядковані їм установи.

Користувачі (вигодонабувачі). Це можуть бути органи місцевого самоврядування, заклади культури, громадські організації, освітні установи чи окремі митці.

Елементи (умови участі, бюджет тощо) будь-яких європейських програм мають бути частиною єдиної логіки інтервенції (англ. intervention logic). Це процес побудови логіки втручання (планування заходів програми), який робить її цілісною й використовує інструменти аналізу та планування (як-от аналіз контексту, державної політики, заінтересованих сторін, проблем і ризиків), які покращують дизайн інтервенції й дають змогу здійснювати релевантне, реалістичне та ефективне управління, орієнтоване на результат.

Логіка інтервенції має три взаємозалежні компоненти:

1. Ланцюжок результатів, що містить вихідні дані, результати та вплив.
2. Операційні, поведінкові й політичні припущення, що ґрунтуються на фактичних даних.
3. Система моніторингу, що ґрунтується на конкретних індикаторах та джерелах перевірки.

Target Population	Underlying Assumptions	Resources/ Challenges	Activities	Outputs	Outcomes
<p>Whom does the program serve?</p> <p>Who will benefit from the project?</p>	<p>Theoretical assumptions about how the program will work</p> <p>Assumptions regarding:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Participants 2.Staff 3.Environment 	<p>What resources does the program have available to achieve the program activities?</p>	<p>Services/ interventions provided to fulfill program goals and assist participants in reaching the outcomes</p>	<p>Products of a program's activities such as the number of patients treated, the number of services provided, the number of interventions per patient, etc.</p>	<p>Benefits that occur as a result of the activities, including short-term, intermediate and long-term outcomes.</p> <p>Types of outcomes include changes in knowledge, attitude, behavior and/ or status.</p>

Логіко-структурна матриця (англ. the Logical Framework Matrix (LFM) – обов'язковий інструмент, використовуваний для моніторингу протягом усього життєвого циклу інтервенції:

1. Етап формулювання: для узагальнення логіки інтервенції та підтримки рішень щодо фінансування;
2. Етап впровадження: для моніторингу змін у припущеннях та оцінюванні прогресу в досягненні цільових значень індикаторів;

3. Етап завершення: оцінювання того, якою мірою інтервенція сприяла досягненню бажаних результатів і впливу, а також того, чи вплинули ризики на досягнення цілей.

Матриця логіко-структурної схеми – це не статичний документ. Вона має відбивати зміни, що відбуваються в контексті і впливають на логіку інтервенції, ланцюжок результатів та індикатори в усіх їхніх компонентах.

Крім цього, Європейський Союз приділяє дедалі більше уваги моніторингу інтервенцій та програм, орієнтованому на результат. У 2014 році запустили систему OPSYS (Operational Programme System), яку використовують для керування програмами фінансування Європейського Союзу. Вона допомагає державним органам, вигодонабувачам та іншим заінтересованим сторонам ефективно керувати проектами, моніторити використання фінансування, подавати заявки на гранти та здійснювати інші операційні функції в межах програм ЄС. Вказівки на обов'язковість користування OPSYS можна знайти безпосередньо на порталі [Funding and Tenders Portal](#) або в офіційних матеріалах, що супроводжують кожен програму фінансування ЄС.

Угоди для фінансування програм коштами ЄС укладають за правилами, які допомагають забезпечити неупереджений вибір підрядників і вигодонабувачів, що мають відповідну кваліфікацію, та отримати найкраще відношення ціни та якості або найкращої ціни за умови повної прозорості, що відповідає використанню державних коштів. Такі процедури, встановлені Європейською Комісією для закупівель та надання грантів у рамках відповідних програм зовнішнього фінансування Європейського Союзу, визначені правилами [PRAG](#) (англ. Practical Guide to Contract Procedures for EU External Actions).

Види операційних програм у сфері культури:

- За територією охоплення:
 - Міжнародні
 - Національні
 - Регіональні
- За секторами:
 - Секторальні
 - Міжсекторальні
- За бенефіціарами:
 - Програми, спрямовані на невизначене коло осіб
 - Програми, спрямовані на певні категорії населення (діти, особи з інвалідністю)
 - Програми, спрямовані на культурні інституції

- За строками реалізації:
 - Короткострокові програми (до 1 року)
 - Однорічні програми
 - Багаторічні програми
- За операторами:
 - Програми, операторами яких є один орган
 - Міжвідомчі програми

Усі операційні програми країн – членів ЄС зі стислими описами, прийнятими Європейською Комісією та фінансованими з Європейського фонду регіонального розвитку або Фонду згуртування, у публічному доступі [за посиланням](#).

Програма Європейських фондів інфраструктури, клімату та довкілля 2021–2027 (англ. The European Funds for Infrastructure, Climate and the Environment 2021–2027 programme (FEnIKS))

Програму фінансує Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР). ФЕНІКС – це продовження програми «Інфраструктура та довкілля» на 2014–2020 роки (POLiŚ). У програмі є три основні пріоритети: зелена Європа, з'єднана Європа (транспорт), Європа соціальна (зокрема пріоритет «Культура»).

Адмініструє програму Міністерство фінансів та регіональної політики, Департамент інфраструктурних програм. Коштами у сфері культури розпоряджається відповідальний орган програми за пріоритетом «Культура» – [Міністерство культури та національної спадщини](#).

У рамках VII пріоритету «Культура» програми передбачено два методи відбору проєктів для співфінансування: конкурсний (основна форма відбору проєктів) та позаконкурсний (в обґрунтованих випадках, після виконання визначених умов).

У позаконкурсному відборі міністр культури та національної спадщини визначив [9 стратегічних проєктів особливого значення](#) для польської культури. Ці проєкти були погоджені міністром фінансів та регіональної політики. Загальна вартість фінансування ЄФРР для обраних проєктів становить понад 341 мільйон злотих, що становить понад 85 % асигнувань на неконкурсні проєкти на 2023 рік.

Приклади проєктів, фінансованих за ФЕНІКС у позаконкурсному режимі:

1. «Модернізація інфраструктури підготовки, виробництва та постпродакшну фільмів завдяки створенню інноваційного кінокомплексу WFDiF, розташованого на території Студії документальних та художніх фільмів у Варшаві. Проєкт спрямований на формування сучасного простору для культурних і освітніх заходів, розвиток кіноосвіти та аудіовізуального сектору Польщі. Нова інфраструктура забезпечить комфортні, безпечні умови та сприятиме інклюзивному доступу до культури, зокрема для людей з особливими потребами.
2. «ПАНОПТИКУМ – центр компетенції для музеїв – підтримка музеїв в інноваційному процесі та соціально-економічному розвитку». Основною темою культурно-освітніх заходів стане представлення різноманітних аспектів музейної діяльності. Відвідувачі зможуть дізнатися не лише про сучасні методи зберігання різноманітних колекцій, а й про професію музейника.

3. «Розширення та модернізація будівлі Музею сучасної скульптури разом із розвитком території в межах соціальної ревіталізації Центру польської скульптури в Оронсько» – проєкт Центру польської скульптури в Оронсько. Центр польської скульптури в Оронсько – це єдиний центр скульптури в Польщі, унікальна установа регіонального, національного та європейського масштабу. Завдяки реалізації проєкту Центр посилить позицію посередника між різними середовищами, зокрема між творцями, науковцями, теоретиками та цільовими групами, ставши своєрідним «центром компетенцій». Установа також посилить стратегічне значення в регіоні та в національному масштабі, ставши важливим аніматором діяльності, що впливає на різні галузі культури, мистецтва, науки та економіки.
4. «Розширення, реконструкція та оновлення концертних залів мистецьких шкіл Польщі» – партнерський проєкт музичних шкіл Польщі. У межах проєкту, який реалізують школи з усієї країни, побудують концертні зали, оснащені необхідним обладнанням. Проєкт – відповідь на потреби сучасних початкових і середніх музичних мистецьких шкіл, а також місцевих громад. Він покликаний заохотити участь у культурі та інтеграцію зі сферою мистецької освіти.
5. «Створення постійної експозиції в Музеї підводної археології та балтійського рибальства в Лебі – філії Національного морського музею в Гданську» – проєкт Національного морського музею в Гданську. Нова філія музею стане унікальним закладом національного масштабу, що поєднує культурну, наукову та освітню функції. Він розроблений, щоб зберегти балтійську спадщину Польщі для майбутніх поколінь. Основними елементами постійної експозиції, запланованої до реалізації в межах проєкту, буде хронологічне та тематичне представлення широкого кола питань, пов'язаних із підводними археологічними дослідженнями, які проводить Національний морський музей у Гданську, а також презентація теми польського рибальства в Балтії.
6. «Створення Музею альпінізму та лижного спорту» – проєкт Татранського музею ім. д-ра Титуса Халубінського в Закопаному. Музей альпінізму та лижного спорту – нова філія Татранського музею буде присвячена багатій історії розвитку альпінізму та лижного спорту. Реалізація проєкту створить місце в центрі найвищих польських гір, зосереджене на трьох основних темах: Татри, лижі та поляки, які підкорюють найвищі гори світу. Кожна з цих сфер становить надзвичайно важливу, взаємопов'язану нитку в розбудові національної уяви. Історична будівля колишньої музичної школи, де планують створити Музей, – об'єкт високої архітектурної цінності, збереження якого вже багато років допомагається місцева громада.

У конкурсному відборі беруть участь надрегіональні проєкти, спрямовані на посилення ролі культури та сталого туризму в економічному розвитку, соціальному залученні й інноваціях. Тривалість конкурсу (прийом документів) – 2 місяці.

У першому конкурсі (2023 рік) підтримку надавали на 2 ключові сфери:

- Сфера 1: Розвиток культурної інфраструктури (історичної та неісторичної), що сприяє активній участі суспільства в культурному та суспільному житті. Фокус фінансування на створенні сучасної культурної інфраструктури, яка відповідає потребам сучасних реципієнтів, забезпечуючи користувачам комфортні й безпечні умови користування, включно зі створенням умов для соціальної інтеграції та культурної освіти, а також внаслідок усунення бар'єрів у доступі до культури для людей з особливими потребами.
- Сфера 2: Охорона та підвищення туристичної привабливості об'єктів культурної спадщини, якої має підвищити привабливість найцінніших пам'яток, покращити туристичні послуги, створити або зміцнити бренд пам'ятки й розвивати послуги з використанням сучасних технологій. Проєкт, реалізований у межах Сфери 2, не може бути єдиним заходом для досягнення цієї цілі, а має бути частиною ширшого плану заходів, який пов'язує культурний розвиток з економічним розвитком, інклюзією та соціальні інновації національного, регіонального чи місцевого масштабу.

Заявниками можуть бути національні заклади культури й ті, які спільно керуються з Міністерством культури та національної спадщини, мистецькі школи та університети, об'єкти, включені до списків ЮНЕСКО, та історичні пам'ятки, а також церкви, органи місцевого самоврядування та неурядові організації для проєктів, що відповідають пріоритетним цілям.

Прийнятні заявники:

- Державні установи, Державні заклади мистецької освіти
- Органи місцевого самоврядування та заклади культури місцевого самоврядування
- Суб'єкти управління об'єктами, занесеними поіменно до списку ЮНЕСКО або до списку історичних пам'яток, Президент Республіки Польща або керівники об'єктів, які мають титул Європейської спадщини
- Неурядові організації
- Церкви та релігійні об'єднання

Усі заходи реалізовуватимуть у форматі партнерських проєктів (партнером проєкту можуть бути зазначені суб'єкти відповідно до програмних обмежень).

У випадку партнерства, що передбачає участь партнера в реалізації м'яких видів діяльності (нематеріальна частина проєкту, що стосується людських ресурсів, взаємодій, комунікації, управлінських аспектів і культурних аспектів), партнером проєкту також може бути МСП, неурядова організація (без обмежень), соціальне підприємство. Вибір партнера здійснюється відповідно до статті 39 Закону від 28 квітня 2022 року (так званий Закон про реалізацію).

У межах проєкту можна фінансувати витрати на освітню діяльність у сфері підвищення екологічної свідомості суспільства та/або на співпрацю, включно з обміном знаннями та досвідом і консультаціями з партнерами з інших держав-членів, країн-кандидатів або асоційованих країн, якщо це безпосередньо пов'язано з реалізовуваним проєктом.

Критерії вибору проєктів доступні [за посиланням](#).

Положення про відбір проєктів [за посиланням](#).

Обов'язкові аспекти проєктів:

- соціальна інтеграція та розвиток соціальних інновацій;
- позитивні економічні та соціальні ефекти;
- поява нових робочих місць;
- впровадження енергоощадних рішень і тих, які відповідають викликам зеленої економіки;
- підвищення участі громадськості в культурному житті.

Підтримані проєкти мають застосовувати принципи Нового Європейського Bauhaus, Європейської основи соціальних прав (англ. The European Pillar of Social Rights (EPSR)), запобігання будь-якій формі дискримінації, а щодо історичної інфраструктури застосовувати [«Європейські принципи якості для фінансованих ЄС втручань з потенційним впливом про культурну спадщину»](#).

Перед початком конкурсу відбуваються [тренінги](#) для потенційних учасників про умови проєкту, обмеження тощо.

У межах першого конкурсу були співфінансовані такі [проєкти](#) (приклади), підтримані програмою:

- Opera Nowa в Бидгощі – «Розширення функціональності Opera Nova завдяки розширенню».
- Національний музей у Познані – «Познанський музей – розширення, збереження та надання доступності найцінніших ренесансних пам'яток міста».
- Національна бібліотека – «Повна читальна зала республіки».
- Муніципалітет міста Гданськ – «Відновлення цінності комплексу дитячого будинку сімнадцятого століття в Гданську з консервацією та реконструкцією пам'ятки та пристосуванням будівель і території колишньої установи до нових функцій – культури та туризму».
- Історичний музей міста Кракова – «Модернізація та розширення будівлі колишнього кінотеатру “Святовида” для потреб музею Нова Гута».

Ще одним прикладом реалізації проєкту в межах цієї програми є [«Розширення та модернізація будівлі Музею сучасної скульптури разом із розвитком території в рамках соціальної ревіталізації Центру польської скульптури в Оронсько»](#) (англ. «Expansion and upgrade of the museum of contemporary sculpture building and development of the lot within the framework of the social revitalisation of the Centre of Polish sculpture in Orońsko»). Центр становить унікальну установу регіонального, національного та європейського масштабу. Заклад розташований в історичному палацово-парковому комплексі – колишній садибі видатного польського живописця Юзефа Брандта. На площі приблизно 13 га розташовані історичний парк, палац із флігелем, каплиця, каретна будівля, пристосована для виставок і Центру творчості скульпторів, а також сучасні будівлі майстерні. Усе доповнює сучасна будівля Музею сучасної скульптури з виставковим простором і колекцією з понад 2300 робіт найвидатніших художників. Проєкт передбачає будівельні роботи з розширення та модернізації будівлі Музею сучасної скульптури в Центрі польської скульптури в Оронсько.

Результати другого конкурсу будуть відомі у травні 2025 року.

Потенційні вигодонабувачі й механіка конкурсу доступні за посиланням. В описі програми зазначено, що підтримка може бути надана, зокрема, найважливішим пам'яткам країни, внесеним до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, пам'яткам історії Президента Республіки Польща, а також для підтримки населених пунктів, які втратили соціально-економічні та адміністративні функції ([139 середніх міст](#)). Ці міста характеризуються:

- відтоком людей у великі центри (особливо освічених людей працездатного віку);
- занепадом традиційних місцевих виробництв;
- старінням населення;
- зміною попиту на певні послуги й невідповідністю попиту та пропозиції на ринку праці;
- низьким рівнем доступності, включно з недостатнім транспортним сполученням з іншими містами та функційною територією як з погляду належної якості автомобільного та залізничного сполучення, так і мережі громадського транспорту.

Як наслідок, економічна та фінансова база цих органів місцевого самоврядування слабшає, що загрожує подальшим погіршенням умов життя та умов для ведення підприємницької діяльності.

Зведені дані результатів програми Європейських фондів інфраструктури, клімату та навколишнього середовища на 2021–2027 роки доступні [за посиланням](#).

Бюджет програми становить приблизно 125,8 млрд злотих, або приблизно 29,3 млрд євро – з них приблизно 600 мільйонів євро спрямовані на культуру – це найбільший бюджет для сектору з часу фінансування європейськими структурними фондами. Внесок ЄС – приблизно 103,9 млрд злотих. Внутрішній внесок – приблизно 21,9 млрд злотих. Максимальна вартість фінансування ЄС становить 50 мільйонів злотих для конкурсного відбору проєктів.

Форми підтримки проєктів: дотації.

Мінімальна вартість проєкту: 10 млн євро

Ставки фінансування:

- максимальна ставка співфінансування проєкту з боку ЄС – 79 %;
- максимальна % ставка співфінансування від загальних прийнятних витрат на рівні проєкту (фінансування ЄС + національне співфінансування, надане вигодонабувачеві компетентним органом) – 100 %;
- державна допомога до 100 відсотків (надають у формі безповоротного фінансування для компенсування прийнятних витрат).

Індикатори досягнення результатів: <https://www.feniks.gov.pl/strony/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/nabory/katalog-wskaznikow-obowiazkowych/>

Сайт програми: <https://www.gov.pl/web/kultura/wszystko-o-feniks-ie--nowa-strona-dla-priorytetu-kultura>

Більше документів, що стосуються реалізації програми <https://www.feniks.gov.pl/strony/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/prawo-i-dokumenty/#/domyslne=1>

Технічна допомога реалізації програми <https://www.gov.pl/web/kultura/projekty-pomocy-technicznej-feniks-2021-2027>; <https://www.gov.pl/web/kultura/wsparcie-dla-wojewodzkich-konserwatorow-zabytkow-w-ramach-programu-feniks>

Операційна програма Цифрова Польща 2014–2020 (англ. Operational Programme Digital Poland for 2014–2020)

Мета програми – зміцнити цифрову основу національного розвитку. Згідно з Угодою про партнерство з ЄС, до таких основ належать загальний доступ до високошвидкісного інтернету, ефективні та зручні державні електронні послуги, а також постійне підвищення рівня цифрової компетентності суспільства.

Адміністратором програми є міністр, відповідальний за регіональний розвиток.

Керівні принципи ЄС щодо розроблення операційної програми у сфері цифровізації охоплюють такі документи:

- Рекомендація Ради щодо Національної програми реформ Польщі 2013 року та Висновок Ради ЄС щодо Програми зближення Польщі на 2012–2016 рр (англ. Council Recommendation on the National Reform Programme 2013 of Poland and delivering a Council opinion on the Convergence Programme of Poland, 2012–2016).
- Стратегія «Європа 2020» (англ. Communication from the Commission «A strategy for smart, sustainable and inclusive growth», COM (2010) 2020).
- DAE (Commission Communication «A Digital Agenda for Europe», COM(2010) 245).

У рекомендаціях Рада стверджує, що «попри останні зусилля, Польща досі значно відстає від інших держав-членів, коли йдеться про використання потенціалу зростання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)». Зокрема, Рада вказала на:

- низьке покриття фіксованого широкосмугового зв'язку;
- відносно низьку ефективність державного управління;
- відносно низький рівень використання електронного урядування;
- дуже низьку частку дорослих, які беруть участь у навчанні впродовж життя.

Реалізація програми має сприяти покращенню ситуації у вищезазначених сферах. Підтримка зосереджена на розвитку широкосмугових мереж та підвищенні якості й ефективності державних послуг унаслідок їх оцифрування. Метод впровадження державних електронних послуг охоплює механізми, що запобігатимуть «оцифруванню бюрократії», забезпечуючи позитивний вплив проєктів на адміністративні процеси.

Для цілей програми були визначені такі чотири основні сфери діагностики та програмування:

- доступ до високошвидкісного інтернету (відповідає напряму 3 в аналізі DAE);
- державні електронні послуги (відповідає сфері 2 та частково сферам 4 і 5 огляду DAE);

- цифрові компетентності (відповідає сферам 5 і 6 огляду DAE, розв'язує соціальні проблеми з використанням ICT, які виникають через брак довіри, навичок та усвідомлення переваг). ICT мають велике значення для розвитку економіки й призводять до динамічних змін у суспільному житті. Вони пропонують потенціал для розвитку творчого та інтелектуального капіталу громадян через широкий доступ до суспільного життя й цифрової культури, створюють нові професії й робочі місця, але також несуть ризик поглиблення соціального розриву, пов'язаного з цифровою ізоляцією.

Аналіз потреб у цифрових компетентностях та цифровій інклюзії для реалізації програми містить статистичні дані, які фіксують актуальний рівень цифровізації Польщі.

Ціль 4 програми передбачає доступність інформації державного сектору в цифровому форматі – оцифрування інформації державного сектору, *особливо ресурсів культурної спадщини* та наукових ресурсів. Підтримку надаватимуть у таких сферах: активи культурної спадщини: продовження проєктів з оцифрування відповідно до рекомендацій документів ЄС, що вказують на пріоритетне значення, зокрема, оцифрування культурних цінностей для досягнення цілей DAE. Культурні та креативні індустрії вважають одним із таких, які найбільш швидко розвиваються, за останні кілька років, а її оцінка частка у ВВП ЄС становить приблизно 4,5 %. [ІКТ уможливають повторне використання оцифрованих об'єктів](#) унаслідок побудови інноваційних бізнес-моделей навколо культурного контенту.

Заходи цілі 4 охоплюють:

- публічну інформацію в розумінні Закону від 6 вересня 2001 року «Про доступ до публічної інформації та ресурсів культурної спадщини, що належать бібліотекам, музеям та архівам»;
- аудіовізуальні ресурси, якщо вони доступні для повторного використання;
- наукові ресурси, якщо вони доступні для повторного використання.

Групи бенефіціарів: органи державного управління, їхні підпорядковані підрозділи та підрозділи, які вони контролюють, державні заклади культури або заклади культури, що перебувають у спільному управлінні з Міністерством культури та національної спадщини, національні архіви, загальнонаціональні радіо- та телекомпанії, науково-дослідні установи, партнерства вищезгаданих підрозділів з підприємствами або неурядовими організаціями.

Ціль 5 програми: підвищення рівня та вдосконалення навичок користування інтернетом, включно з державними електронними послугами: навчальні заходи для розвитку цифрових компетенцій з акцентом на державні електронні послуги, які вже доступні й будуть запуснені в найближчі роки з використанням фінансування ЄС. Заходи будуть спрямовані на навчання використанню електронних послуг, зокрема у сфері цифрових ресурсів у сфері культури.

Однією з вимог для отримання співфінансування буде максимальна ефективність використання коштів, включно з використанням наявної інфраструктури та обладнання, що співфінансувалися за рахунок коштів ЄС та інших державних і приватних ресурсів (наприклад, коштів неурядових організацій) у попередні роки. Співфінансування на придбання обладнання надаватимуть лише в обґрунтованих випадках і в обмеженому обсязі з огляду на попередню інвентаризацію на місцевому рівні. Такий підхід сприятиме взаємодоповнюваності реалізованих інвестицій і забезпечить належні технічні умови для проведення навчальних заходів. Буде також надана підтримка проєктам, що залучають органи місцевого самоврядування до партнерства, щоб забезпечити тривалість впроваджуваних ініціатив і створення матеріально-технічної бази для продовження такої діяльності і після завершення інтервенції програми.

Групи бенефіціарів: неурядові організації, органи місцевого самоврядування, їхні спілки та асоціації, установи, що провадять діяльність, пов'язану з університетами третього віку (англ. universities of the third age), а також партнерства неурядових організацій та органів місцевого самоврядування.

Операційну програму реалізують на всій території Польщі, тобто в 15 регіонах, які вважають менш розвиненими, а також у Мазовецькому воєводстві як більш розвиненому регіоні зі спеціальним статусом колишнього менш розвиненого регіону, що впливає з Рамкового регламенту.

Загальний бюджет програми становить 18 151 230,44 €. Внесок ЄС – 15 361 386,32 євро (84,63 %). Мінімальний рівень [національного фінансування](#), розрахований відповідно до статті 120 Рамкового Регламенту, яка передбачає максимальний рівень співфінансування за кожним пріоритетним напрямком для менш розвинених регіонів на рівні 85 %, а для Мазовецького воєводства – 80 %, становить 394,3 млн євро на момент складання програми. Програму реалізують за рахунок державних і приватних національних фондів.

Передбачено, що остаточна сума національних коштів, переважно приватних, після завершення програми може бути вища залежно від обсягу й рівня державної допомоги, наданої в межах програми. Докладніше ці розрахунки викладені в [описі програми](#).

Приклади реалізованих проєктів:

Patrimonium – оцифрування та доступність польської національної спадщини з фондів Національної бібліотеки та Ягеллонської бібліотеки. [Проєкт був розроблений за ініціативи Національної бібліотеки](#), яка протягом багатьох років займалася оцифруванням своїх фондів. Проєкт мав на меті представлення та використання науковою спільнотою, викладачами та студентами, дослідниками історії, ентузіастами, а також підприємцями, які активно працюють у сфері культури та мистецтва, цифрових версій бібліотечних примірників, що становлять цінну та унікальну польську культурну спадщину.

Оцифровані та доступні культурні ресурси походять із колекцій двох найбільших бібліотек Польщі: [Національної бібліотеки та Ягеллонської бібліотеки](#), чиї колекції через їхню виняткову цінність та важливість класифікують як Національні бібліотечні ресурси на основі законів та підзаконних актів. Для оцифрування відбирають документи, деякі з яких доступні за певних умов з міркувань безпеки.

Проєкт реалізували з 1 липня 2020 року до 30 листопада 2022 року. Його вартість становить 33 604 886,59 злотих, з яких 84,63 % – це співфінансування з Європейського фонду регіонального розвитку в межах Пріоритетної осі II Операційної програми «Цифрова Польща» – Захід “Цифрова доступність і зручність використання державного сектору”, підзахід 2.3.2 “Цифровий доступ до культурних ресурсів”. Решту суми 4 075 916,48 злотих [дофінансовано](#) з коштів Міністра культури та національної спадщини.

Регіональні програми

Структурні фонди ЄС фінансують проекти різних масштабів – національні й регіональні. Усі вони можуть бути сфокусовані на окремих секторах або бути міжсекторальними, наприклад Опольська регіональна програма.

[Опольська регіональна програма](#) (The Opolskie regional Programme) спрямована на підтримку в кількох сферах:

- конкурентоспроможна, інноваційна та низьковуглецева економіка;
- запобігання природним загрозам;
- охорона довкілля;
- культурна та природна спадщина;
- сталий транспорт;
- ринок праці;
- соціальна інтеграція;
- охорона здоров'я та освіта.

Типи проектів у заході «Культурна спадщина та культура, розвиток туризму в містах»:

- Розвиток об'єктів культурної спадщини, включно з покращенням доступності через усунення фізичних бар'єрів для людей з інвалідністю (будівництво супутньої технічної інфраструктури, розвиток територій навколо об'єктів культурної та природної спадщини, можливий лише як елемент проекту).
- Розвиток культурної діяльності та культурних заходів (через розвиток інфраструктури, включно з театрами, художніми колективами, галереями, бібліотеками, культурними центрами, музеями), зокрема підтримка закладів з утримання об'єктів нематеріальної культурної спадщини, включених до національного переліку об'єктів нематеріальної культурної спадщини, а також ремесел та стародавніх промислів.
- Збереження рухомих пам'яток та антикварних музеїв, стародруків, книжкових колекцій, бібліотечних матеріалів, архівів та аудіовізуальних колекцій (включно з фільмами), а також їх збереження та доступність, зокрема через оцифрування.
- Проекти, що стосуються нових та інноваційних продуктів у сфері культури й туризму, які є результатом співпраці університетів, мистецьких шкіл та установ культурного сектору з підприємствами та кластерами креативних індустрій.
- Інвестиції в об'єкти/місця, що створюють тематичні туристичні маршрути (об'єкти/місця, пов'язані з історичними, культурними, природними цінностями) або загальні туристичні маршрути (наприклад, байдаркові, велосипедні), включно з доступністю через усунення фізичних бар'єрів для осіб з інвалідністю.

Важливі умови (вичерпний перелік викладений в описі програми):

1. Захід має бути спрямований переважно на підтримку розвиткової та громадотвірної ролі культури та культурної спадщини, а також туризму. Обрання заходів базовано на досліджених потребах на рівні одиниць територіального самоврядування, які планують реалізацію інтегрованих проєктів.
2. Підтримка буде реалізована на основі територіального інструменту ZIT унаслідок реалізації інтегрованих проєктів, які сприятимуть розв'язанню спільних проблем і задоволенню потреб у скоординованій формі щодо заходів культурного та туристичного значення.
3. Туристичні проєкти повинні бути інтегрованими, тобто мати вплив на економіку, довкілля й соціальне життя регіону (наприклад, на ринок праці, підприємництво, охорону природи, освіту або соціальну інтеграцію).
4. Інвестиції в культуру й туризм мають відповідати принципу екологічної стійкості, необхідності цифрового розвитку, принципу доступності для людей з інвалідністю, принципу фінансової стабільності та ефективності, а також стійкості до кризових явищ. Елементом інвестицій буде прагнення до кліматичної нейтральності проєктованої інфраструктури.
5. Перевагу надаватимуть проєктам, що стосуються наявної інфраструктури, тоді як нові інвестиції будуть дозволені лише у виняткових, обґрунтованих випадках; підтримка інфраструктури, де це можливо, має бути узгоджена з Європейським зеленим курсом, Цілями сталого розвитку ООН.
6. Для інвестицій у культурну спадщину має сенс використовувати рекомендації з документу «Європейські принципи якості для фінансованих ЄС заходів з потенційним впливом на культурну спадщину» і переслідувати цілі ініціативи «Новий європейський Баугауз».
7. Інвестиції в елементи дорожньої інфраструктури (включно з автостоянками) не будуть підтримуватися, якщо вони не становлять обов'язкову частину більшого проєкту (це не основний елемент проєкту) і їхня вартість не перевищує 15 % від прийнятних витрат на операцію.
8. Перевагу надаватимуть проєктам, які доповнюють реалізовані у межах Interreg.

Форма підтримки: грант.

Прийнятне перехресне фінансування (%): 15.

Мінімальний власний внесок бенефіціара (%): 5.

Загальний бюджет: усього - 966 481 697,00 євро, 170 555 612,00 євро (Національний державний внесок), з них на культуру загальний обсяг (євро) – 9 058 824,00, фінансування ЄС (євро) – 7 700 000,00.

Докладний опис програми доступний [за посиланням](#).

Інвестиції структурних фондів ЄС позитивно вплинули на всі ключові макроекономічні показники Литви, а в деяких випадках навіть суттєво. Основним показником, що демонструє ефективність використання коштів структурних фондів ЄС, є збільшення національного валового внутрішнього продукту (ВВП), додатково створеного за рахунок інвестицій структурних фондів ЄС. У період з 2007 по 2013 рік інвестиції, здійснені структурними фондами ЄС, зробили значний внесок у зростання національного ВВП, збільшивши його в середньому на 20 %, і створили понад 10,3 млрд євро додаткового номінального ВВП протягом 2007–2015 років. За оцінками, кожен інвестований євро приніс 1,38 євро номінального ВВП.

У 2007–2013 роках найбільше коштів з операційних програм структурних фондів ЄС виділено на охорону довкілля та сталий розвиток (16,8 %), розвиток транс'європейських транспортних мереж (16,4 %), місцевий та міський розвиток, збереження культурної спадщини та природних ресурсів, а також розвиток туризму (12,7 %).

Зокрема, інвестиції ЄС позитивно вплинули на культурні послуги з точки зору їх обсягу (реалізовані проєкти збільшили кількість відвідувачів та заходів), різноманітності (розвинулися або значно покращилися культурні послуги, які надають безпосередньо закладами, освітні заходи та події, фестивалі та інші заходи) та доступності. У 2007–2013 роках інвестиції структурних фондів ЄС [відіграли важливу роль](#) у збереженні нематеріальної культурної спадщини, використанні її культурного та економічного потенціалу та підвищенні інтересу населення Литви до культурної спадщини.

Операційна програма для інвестицій фондів Європейського Союзу на 2014–2020 роки (англ. Republic of Lithuania OPERATIONAL PROGRAMME FOR THE EUROPEAN UNION FUNDS' INVESTMENTS IN 2014–2020)

Компоненти програми дуже схожі на ті, що реалізовані в межах програми «Операційна програма Цифрова Польща 2014–2020». Це можна розглядати як загальну тенденцію – впровадження подібних програм для країн, які лише починають впроваджувати процеси цифровізації в різні сфери діяльності.

Ціль 3 програми: підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств (МСП).

Пріоритет 3.3. Підтримка спроможності МСП зростати на регіональних, національних та міжнародних ринках, а також брати участь в інноваційних процесах.

Флагманська ініціатива ЄС-2020 «Інтегрована промислова політика в епоху глобалізації» підкреслює важливість ресурсоефективності в секторах послуг та виробництва, включно з ефективнішим переробленням відходів, сприянням комерціалізації та впровадженням ключових смарт-технологій, підвищенням конкурентоспроможності європейського туристичного сектору та необхідністю стимулювати підприємства до інновацій.

Обґрунтування: Національна стратегія реформ (англ. National Reform Agenda (NRA)) підкреслює необхідність для Литви сприяти підвищенню ефективності використання виробничих ресурсів для досягнення довгострокової продуктивності та економічного зростання, розвивати інновації та кластеризацію традиційних галузей промисловості, а також розвивати нові сфери економіки, як-от чисті технології, енергетика майбутнього, креативні та культурні індустрії, добробут та охорона здоров'я.

Пріоритетний напрямок заохочує зосередитися на тих секторах бізнесу, які мають найбільший потенціал для сприяння зростанню в регіоні Балтійського моря, зокрема екоіндустрії, біотехнологіях, медичному обладнанні, креативних та культурних індустріях, харчовій промисловості тощо.

Ціль 6. Збереження та захист довкілля і сприяння ефективному використанню ресурсів.

Пріоритет 6.3.3. Збереження, захист, популяризація та розвиток природної та культурної спадщини.

Пріоритет 6.3.3. Збереження, захист, популяризація та розвиток природної та культурної спадщини.

Обґрунтування: Національна стратегія сталого розвитку передбачає розвиток мережі природно-заповідних територій, підвищення доступності природно-заповідних територій для громадськості, підвищення обізнаності про їх важливість та завдання, надання можливості громадськості ознайомитися з охоронюваними природними та культурними цінностями. Литва має на меті зберегти й відновити культурну та природну спадщину Литви. Ця діяльність важлива в межах пріоритетного напрямку Стратегії ЄС для регіону Балтійського моря (англ. An EU Strategy for the Baltic Sea Region (EUSBSR) «Біо» та положень Орхуської конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, щодо сприяння екологічній освіті та обізнаності громадськості.

Механізм фінансування: проєкти в межах інвестиційного пріоритету 6.3 Операційної Програми будуть відібрані за допомогою державної процедури планування проєктів і регіональної процедури планування проєктів (прямий грант).

Результати: приблизно 90 об'єктів культурної спадщини профінансовано за 2014–2020 роки. Деякі об'єкти культурної спадщини отримали фінансування в межах більш ніж одного заходу програми). Це становить дуже малу частку від загальної кількості наявних і потенційних об'єктів культурної спадщини. Ідеться про заклади культури, навчальні заклади, сакральні об'єкти, а також ті об'єкти, які розташовані в туристично привабливих районах. Більша кількість відвідувань фінансованих об'єктів культурної спадщини мала вплив на населення – зросла частка людей, які відвідали об'єкт культурної спадщини принаймні раз за останні 12 місяців. Частка населення, яке відвідало об'єкт культурної спадщини у 2021 році, становила трохи більш ніж 66 % населення країни порівняно з 53 % у 2018 році. Частково це зростання можна також пояснити обмеженнями на поїздки, що діяли під час пандемії COVID-19, через що зріс внутрішній туризм. З другого боку, це свідчить про потенціал внутрішнього туризму, який можна реалізувати за рахунок відповідних інвестицій в об'єкти природної та культурної спадщини.

Операційна програма «Зростання та зайнятість» («Growth and Employment») програмного періоду 2014–2020 рр.

Програма передбачала стратегічні та ефективні подальші інвестиції, щоб посилити позитивний вплив на економічний розвиток та зберегти його в майбутньому.

У програмі передбачено кілька цілей, пов'язаних із культурною спадщиною.

Ціль 5.5.1. «Збереження, захист і розвиток значущих об'єктів культурної та природної спадщини, а також сприяння розвитку послуг, пов'язаних з ними».

Міністерство культури виконує ціль 5.5.1 у співпраці з Міністерством охорони навколишнього середовища та регіонального розвитку. Передбачено реалізувати спільні проєкти (тобто проєкти, які виконують кілька партнерів), щоб просувати інтегровані ідеї, які відповідають потребам кожної території.

Відповідно до операційної програми «Зростання та зайнятість», заявниками проєктів у межах 5.5.1.SO можуть бути місцеві муніципалітети або муніципальні органи влади. Крім того, партнерами проєкту під керівництвом заявника можуть бути місцеві муніципалітети, регіони планування, власники культурної та природної спадщини (неурядові організації, фонди, релігійні організації, юридичні особи або фізичні особи, зареєстровані в комерційному реєстрі), підприємства та органи державної влади.

Загальний обсяг фінансування з Європейського фонду регіонального розвитку на ціль 5.5.1. становить 35 190 555 євро для перших двох раундів і до 24 919 516 євро для третього та четвертого раундів. Проєкти в межах СЦ відбирають у формі обмеженого відбору проєктних заявок.

СЦ 5.5.1. реалізують у 4 раунди відбору проєктів, а фінансування ЄФРР розподілене рівномірно за регіонами.

Які проєкти були підтримані відповідно до цілі 5.5.1.: реставрація, оновлення та відбудова об'єктів культурної та природної спадщини й пов'язаної з ними інфраструктури, створення нової інфраструктури на основі програм розвитку місцевих муніципалітетів з метою покращення та додавання нових послуг, що надають на цих об'єктах, а також для покращення доступності об'єктів та проведення досліджень культурної спадщини.

Умовою інвестування в об'єкти культурної спадщини є також наявність довгострокової операційної стратегії щодо повернення інвестицій у відповідний об'єкт.

Стратегія повинна обґрунтовувати попит на послуги, що надають на об'єкті, і передбачати довгострокове утримання об'єкта без створення додаткового фінансового навантаження на місцевий муніципалітет і державу. У кожному випадку соціально-економічні вигоди від інвестицій мають бути вищі, ніж витрати на утримання об'єкта.

За цією програмою також реалізують проєкти відповідно до цілі 5.6.1. «Сприяти відродженню Риги, підтримуючи ефективне соціально-економічне використання території».

Міністерство культури здійснює адміністрування та нагляд за виконанням СЦ 5.6.1. у співпраці з Міністерством освіти і науки. Проєкти реалізовуватимуть у співпраці з Ризьким самоврядуванням та органами державної влади, а також з інвесторами та забудовниками на основі договорів.

5.6.1. Відбір проєктів СЦ здійснюють у формі обмеженого відбору проєктних заявок. Які проєкти були підтримані відповідно до цілі 5.6.1. СЦ: відповідно до Стратегії сталого розвитку Риги до 2030 року, яка визначає публічні об'єкти державного значення та деградовані території, що потребують першочергової ревіталізації, підтримують будівництво та реконструкцію невеликих об'єктів громадської, культурної, спортивної та інженерної інфраструктури, які надають диверсифіковані та якісні послуги.

Загальний обсяг фінансування з Європейського фонду регіонального розвитку для цілі 5.6.1. становить 80 382 791 євро.

Національні та транскордонні програми

На 2021–2027 роки Латвія визначила три національні програми та 10 транскордонних програм для реалізації інвестицій на місцях, включно з орієнтовним річним обсягом фінансування в межах фондів ЄС для кожної програми.

Європейська комісія ухвалила [єдину багатофонову програму політики згуртування](#) у Латвії 25 листопада 2022 року. Серед пріоритетів програми – культура і сталість туризму.

Прикладом одного з проєктів у цій програмі є програма підвищення енергоефективності в будівлях культурного сектору.

Мета програми – підвищити енергоефективність у будівлях, що слугують культурним або культурно-освітнім цілям, щоб скоротити загальне споживання первинної енергії на 30 % та сприяти переходу до будівель із нульовим споживанням енергії.

Оцінювання й попередній відбір заявників проєктів здійснювало Міністерство культури.

У межах програми підтримки фонди ЄС нададуть допомогу на заходи енергоефективності в таких семи будівлях:

1. Латвійська академія культури;
2. Латвійська академія мистецтв;
3. Національна школа мистецтв;
4. Латгальська середня школа музики і мистецтв (дві будівлі);
5. Рундальський палац-музей;
6. Будівля Латвійської спілки театральних діячів.

Загальний бюджет програми становить 34,8 млн євро, фондова підтримка ЄС покриває 85 % прийнятних витрат на проєкти.

У межах виділеного фінансування до кінця 2029 року енергоефективність у будівлях культурного сектору буде підвищена щонайменше на 27 134 м². Очікують, що це приведе до щорічного скорочення споживання первинної енергії щонайменше на 1432 МВт-год/рік.

Програма «Відновлення унікальної європейської культурної спадщини для сприяння її доступності внаслідок розвитку культурних послуг»

У межах цієї програми інвестиції в культурну спадщину заплановані на суму 36,7 млн євро для збереження, захисту та розвитку пам'яток культури національного значення, розташованих на території історичного центру Риги, внесеного до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

На фінансування претендують такі об'єкти, як виставковий зал «Арсенал», Велика гільдійська зала, вулиця Вальню, Театральна площа й Латвійський національний історичний музей (ЛНІМ) у Ризькому замку. Завдяки інвестиціям фондів ЄС заплановано покращити доступність і розширити використання різних локацій, підвищити якість життя суспільства та зміцнити спільноту місцевих мешканців.

Очікують, що роботи будуть завершені до кінця 2029 року.

Національні програми**Програма «Розумне зростання, цифровізація та фінансові інструменти» (англ. Smart Growth, Digitalization and Financial Instruments Program) (PoCIDIF) 2021–2027**

Програма підтримує заходи у сферах досліджень, розробок та інновацій, підприємництва та цифровізації, що фінансуються за рахунок грантів/фінансових інструментів, щоб реагувати на виклики, визначені на національному рівні.

Програмою визначено пріоритети інвестицій, фінансованих з Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР), на підтримку реалізації Національної стратегії досліджень, інновацій та смарт-спеціалізації на 2021–2027 роки (англ. National Strategy for Research, Innovation and Smart Specialization 2021–2027) та Документу державної політики/Каталогу державних послуг eGov, завдяки визначенню пріоритетності інвестицій, на які вони спрямовані:

- дослідження, розробки та інновації – збільшення державних/приватних видатків на розробки, державно-приватне співробітництво, зменшення фрагментації екосистеми, підвищення продуктивності та трансферу знань і технологій, а також розширення міжнародної наукової співпраці;
- підприємництво – закладення основ міцної екосистеми інновацій та підприємництва, зокрема через створення/запуск роботи підприємницького хабу, цифрову трансформацію МСП для підвищення продуктивності праці й підтримки виробництва з високою доданою вартістю, розвиток Центрив цифрових інновацій;
- цифровізація – підвищення якості державних послуг унаслідок надання нових, інноваційних, безпечних та швидких послуг, що відповідають потребам громадян та бізнес-середовища, завдяки використанню інформаційної платформи на основі відкритих і великих даних, яка може підтримувати прийняття державних рішень, зменшуючи фрагментарність IT-рішень, а також збільшуючи використання передових технологій для послуг, що пропонуються державним управлінням, зокрема у сфері кібербезпеки.

Ціль 2 програми: цифровізація державних послуг на користь громадян і підвищення рівня цифрової інтеграції підприємств, а також цифровізація культурного сектору.

Пріоритет 3 цієї цілі – цифрова трансформація та покращення надання послуг у культурному секторі.

Розподіл бюджету за джерелами фінансування: 29 353 177 євро, з яких 22 000 000 євро з фондів ЄС та 7 353 177 євро співфінансування з державного бюджету.

Ставка співфінансування: 40 % для більш розвинених регіонів і 85 % для менш розвинених регіонів.

Конкретні цілі: посилення ролі культури та сталого туризму в економічному розвитку, соціальній інтеграції та соціальних інноваціях.

Види прийнятної діяльності:

- Розвиток єдиної точки доступу до культурної спадщини.
- Оцифрування системи книгорозповсюдження.
- Оцифрування культурної спадщини Румунії, збереження творів культури та створення нових державних послуг для громадян.

5.5. Прийнятні вигодонабувачі:

- Культурні оператори, організовані як неурядові організації або соціальні кооперативи (організації з соціальною метою).
- Державні установи в культурному секторі.
- Заклади культури.

Рівень співфінансування: 70 % ЄФРР + 30 % національне фінансування.

Програма «Національний план відновлення та підвищення стійкості» (2021–2027)

Компонент II – Туризм і культура

За реалізацію Компонента II відповідають Міністерство інвестицій та європейських проєктів, Міністерство підприємництва та туризму, Міністерство культури та Міністерство розвитку, громадських робіт та адміністрації.

Бюджет: 449,01 млн євро.

Інвестиції будуть спрямовані у сфери:

- туристичні/культурні маршрути;
- музеї та меморіали;
- національний координаційний центр велоспорту;
- велосипедні доріжки;
- пілотні програми доступу до культури для малих населених пунктів;
- цифрова система фінансування культури;
- диджиталізація кіновиробництва та дистрибуції.

Приклад оголошення конкурсу: [«Підтримка культурних ініціатив для прискорення оцифрування кіновиробництва та дистрибуції, зокрема кінематографічних фільмів»](#) (англ. «Supporting cultural initiatives to accelerate the digitization of film production and distribution, including cinematographic films»).

Загальний бюджет конкурсу становить 5 млн євро, відповідно 24 841 500 лей, сума фінансується з європейських фондів, до якого додається 4 750 000 лей (приблизно 957 661 євро) з національного бюджету (ПДВ не підлягає відрахуванню).

Проєкти матимуть [максимальну тривалість](#) 6 місяців від дати набуття чинності фінансовим контрактом.

Програма «Соціальна інтеграція та гідність» 2021–2027 (англ. Social Inclusion and Dignity)

Цілі: щоб заохотити місцеві громади розвивати інтегровані підходи «знизу-вгору», програма фінансує стратегії місцевого розвитку «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»:

- сприяє інтегрованому соціальному, економічному та екологічному розвитку, культурній спадщині та безпеці в міських територіях;
- підтримує інфраструктуру для економічного зростання та промоції місцевої культурної спадщини – діяльності, яка може сприяти активізації міських громад та генеруванню доходів до місцевих бюджетів.

Пріоритет 5: Зменшення нерівності між дітьми, які перебувають під ризиком бідності та/або соціальної ізоляції, та іншими дітьми.

Культура – наскрізний компонент, спрямований на досягнення цього пріоритету.

Фінансові асигнування:

- FSE +: 368,75 млн євро;
- ЄФРР: 51,40 млн євро;
- національний внесок: 140,54 млн євро.

Ставка співфінансування:

- ЄФРР: розвинені регіони – 40 %, менш розвинені регіони – 85 %;
- ESF+: розвинені регіони – 40 %, менш розвинені регіони – 85 %;
- національний внесок: розвинені регіони – 60 %, менш розвинені регіони – 15 %.

Конкретні цілі:

- Розширення рівного та своєчасного доступу до якісних, сталих і доступних послуг, зокрема послуги, що сприяють доступу до житла та догляду, орієнтованого на людину, включно з охороною здоров'я. Модернізація систем соціального захисту, включно зі сприянням доступу до соціального захисту та особливою увагою до дітей і вразливих груп населення. Покращення доступності, зокрема для людей з інвалідністю, а також ефективності та стійкості систем охорони здоров'я й послуг довгострокового догляду.
- Сприяння гендерно збалансованій участі на ринку праці, рівним умовам праці та кращому балансу між роботою та особистим життям, зокрема завдяки доступу до послуг з догляду за дітьми та утриманцями.

- Сприяння соціально-економічній інтеграції маргіналізованих громад, домогосподарств з низьким рівнем доходу та вразливих груп населення, зокрема людей з особливими потребами, через комплексні заходи, включно з житловими та соціальними послугами.

Види прийнятної діяльності:

- Розвиток/створення спеціалізованих послуг для дітей з розладами поведінки.
- Багатоцільові/спортивні/культурні центри.
- Підтримка молодих людей, які залишають/вийшли з системи спеціального захисту.
- Громадські послуги для дітей та сімей з метою запобігання розлученню.
- Підтримка неповних сімей.
- Збільшення доступу фахівців до навчання.

Прийнятні види діяльності/прийнятні витрати:

- захист, розвиток та промоція туристичних об'єктів і пов'язаних із ними туристичних послуг;
- захист, розвиток та промоція культурної спадщини й культурних послуг;
- охорона, розвиток та промоція природної спадщини та екотуризму.

Синергія та взаємодоповнюваність з іншими програмами:

Зосереджуючись на покращенні якості життя громадян, захисті та оцінюванні культурної спадщини, ця програма синергійна з програмами «Креативна Європа», «Громадяни, рівність, права та цінності» та «Єдиний ринок». Взаємодоповнюваність цієї програми з НППР (англ. PNRR, The National Recovery and Resilience Plan) буде забезпечена в межах Компонента IV. Соціальна та територіальна згуртованість Компонент 2. Туризм і культура, який підтримуватиме туристичні дестинації та висвітлюватиме нові цілі: 10 побудованих/відновлених музеїв із використанням нових технологій, 30 замків, 95 церков і монастирів, 15 веж, 20 курій, 20 римських укріплень, 20 сіл із традиційною архітектурою, 30 гастрономічних дестинацій та багато іншого. Взаємодоповнюваність також підтримана з грантами ЕЕА та Норвегії, а також з програмою INTERREG.

Регіональні програми

Програма Центрального Регіону (англ. **Central Region program**)

Програма, орієнтована на центральний регіон Румунії, спрямована на розвиток через інновації, зелений перехід та цифрову економіку, використання культурної ідентичності, сприяння підприємництву та ефективному управлінню. Програма також підтримує підвищення якості життя завдяки, зокрема, розвитку громад, особливо в сільській місцевості, через використання їхнього екологічного та культурного туристичного потенціалу.

Пріоритет 7 – Регіон сталого туризму

Пріоритет передбачає два заходи, спрямовані на сталий розвиток сільських громад завдяки зміцненню їхнього природного та культурного туристичного потенціалу та підвищенню соціальної інтеграції дітей та молоді внаслідок розвитку громадських туристичних об'єктів та туристичних послуг, орієнтованих на них. Проєкти, які отримують фінансування в межах цього пріоритету, спрямовані на розвиток сільських громад внаслідок використання природної та культурної туристичної спадщини, а також втручання в інфраструктуру та оснащення пришкільних таборів.

Захід 7.1. Сталий розвиток сільських громад унаслідок зміцнення їхнього природного та культурного туристичного потенціалу.

7.1.1. Заходи зі збереження, захисту та сталого підвищення цінності окремих об'єктів/пам'яток культурної спадщини (ЮНЕСКО та класу А).

7.1.2. Заходи, спрямовані на охорону та підвищення цінності в туристичних цілях природної спадщини та курортних ресурсів.

Захід 7.2. Підвищення рівня соціальної інтеграції дітей та молоді завдяки розвитку громадських туристичних об'єктів та туристичних послуг, орієнтованих на них.

Результати:

8 культурних і туристичних об'єктів отримали підтримку;

70 772 відвідувачів культурних і туристичних об'єктів, які скористалися підтримкою.

Бюджет становить 15 076 364 євро, з яких підтримка ЄФРР – 13 076 508 євро, а 1 999 856 євро – національний бюджет.

Потенційні вигодонабувачі:

- адміністративно-територіальні одиниці, з сільської місцевості Центрального регіону;
- адміністративно-територіальні одиниці – повіти в Центральному регіоні.

Прийнятні партнерства між:

- муніципальними одиницями та/або повітовими одиницями Центрального регіону, з одного боку, та релігійними одиницями та/або неурядовими організаціями (юридичними особами приватного права з неприбутковою ознакою) – асоціаціями та фондами, зокрема філіями (зі статусом юридичної особи) міжнародних асоціацій та фондів, визнаних відповідно до чинного законодавства Румунії, з іншого боку;
- муніципальними та повітовими органами інших регіонів.

Прийнятні види діяльності:

I. Інфраструктурні заходи

IA. Діяльність, спрямована на збереження, захист та прибутковість об'єктів/пам'яток культурної спадщини ЮНЕСКО та класу А у сільській місцевості:

- реставрація, реабілітація, консолідація, збереження та покращення об'єктів спадщини ЮНЕСКО та класу А.
- реставрація, реабілітація, укріплення, консервація пам'ятки/об'єкта спадщини;
- реставрація, захист, консервація внутрішніх розписів, фресок, зовнішніх фресок, ліпнини, іконостасів тощо;
- реставрація та реконструкція фасадів;
- реставрація, захист, консервація окремих об'єктів, що становлять культурну цінність (наприклад, окремих меблів, органу, вітваря тощо);
- об'єкти інтер'єру (машини, технологічне та функціональне обладнання з монтажем/без монтажу та засоби забезпечення кондиціонування, пожежної безпеки, протизламності);
- забезпечення внутрішнього та зовнішнього освітлення; забезпечення архітектурного освітлення пам'ятки, що є об'єктом інвестування;
- організація та забезпечення умов для експонування, охорони та покращення рухомої та нерухомої спадщини;
- реабілітація, консервація та покращення елементів об'єктів культурної спадщини ЮНЕСКО. Інтервенції можуть включати, за потреби, надання міських меблів, облаштування зелених насаджень (включно з висадженням дерев) на території об'єктів та їх підготовку до проведення культурних, мистецьких та ремісничих заходів (сценічний майданчик/амфітеатр під відкритим небом тощо).

II. М'які заходи, спрямовані на досягнення конкретної мети щодо внеску туризму та культури в економічний розвиток, соціальну інтеграцію та соціальні інновації, маркетингові заходи та заходи з просування туризму на об'єкті, заходи з оцифрування об'єкта спадщини, на який спрямована інвестиція, а також заходи з підвищення адміністративної спроможності.

II.A. М'які заходи щодо економічного розвитку, соціальної інтеграції та соціальних інновацій будуть пов'язані з інфраструктурою, яка становить предмет заявки на фінансування, і можуть охоплювати, але не обмежуватися ними:

- діяльність, спрямовану на просування культурного розмаїття та полегшення доступу до культури;
- діяльність, спрямовану на інноваційні моделі залучення громадськості або соціальні інновації;
- діяльність, що сприяє інтегрування менш забезпечених громад і, де це доречно, працевлаштуванню людей із вразливих верств населення;
- діяльність, спрямовану на залучення місцевої громади та інших відповідних зацікавлених сторін, наприклад малих і середніх підприємств або неурядових організацій, що діють у цій місцевості, – на засадах партисипативності.

II.B. Заходи з оцифрування об'єкта спадщини, на який спрямована інвестиція. Заходи цього типу обов'язковими й передбачають щонайменше цифрову реконструкцію (оцифрування) об'єкта спадщини. Крім цифрової реконструкції пам'ятки/об'єкта, можуть бути проведені інші заходи з оцифрування (перелік не вичерпний):

- 3D-лазерне сканування об'єктів і використання результату для створення 3D-віртуального туру по об'єкту чи пам'ятці; сканування старих документів/книг із відповідної місцевості та надання доступу до них фахівцям/дослідникам, створення цифрової колекції з відкритим доступом з об'єктами та документами, пов'язаними з об'єктом спадщини, а також інші заходи з оцифрування об'єкта спадщини з метою його популяризації.
- Створення застосунків для віртуальних 3D-турів, застосунків доповненої або змішаної реальності, які представляють відповідну інформацію про об'єкт спадщини та події, пов'язані з ним, у формі розповіді.
- Програмні застосунки, які полегшують доступ до місця спадщини в цифровому форматі.
- Створення/використання застосунків для мобільних пристроїв для відвідування об'єкта/об'єктів поза приміщенням, систем, спрямованих на створення віртуального туру тощо.
- Системи навігації для відвідування об'єктів (система навігації за допомогою QR-кодів та аудіогідів).

II.C. Заходи з маркетингу та популяризації місця/об'єкта спадщини, що є об'єктом втручання, а також, де це можливо, запропоновані м'які заходи.

II.D. Заходи з розбудови адміністративної спроможності (включно з транскордонною та транснаціональною співпрацею), які можуть передбачати:

- Консультаційні заходи з планування/розроблення планів/стратегій, які визначають конкретні потреби та можливості використання наявних активів спадщини для покращення життя громади, у межах проєктів, що просуваються, та у взаємозв'язку з місцевими та регіональними стратегіями розвитку.
- Навчальні/освітні заходи, спрямовані на активізацію та підвищення обізнаності населення щодо необхідності захисту та підвищення цінності культурної спадщини (наприклад, інформаційні кампанії, зустрічі з місцевими групами зацікавлених сторін тощо).
- Транскордонне та транснаціональне співробітництво, зокрема з партнерами з країн Дунайського регіону.

III. Діяльність, пов'язана з наданням послуг:

- розроблення та консультування щодо підготовки заявки на фінансування та управління реалізацією проєкту;
- фінансовий аудит проєкту;
- інформація та реклама.

Додаткові документи, що стосуються конкурсу, за посиланням: <https://www.regiocentru.ro/actiuni/7-1-1-conservarea-protectia-si-punerea-in-valoare-a-patrimoniului-cultural-unesco-si-de-clasa-a/>.

Національна програма культури 2021–2027

На сьогодні в межах Європейського Союзу є тільки одна програма, сфокусована суто на сфері культури, – Національна програма культури 2021–2027 в Італії (англ. NP Culture 2021–2027). Вона дотримується цілей Європейської та національної політики згуртованості на 2021–2027 роки, узгоджуючись із Національною стратегією сталого розвитку, наближаючись до цілей, встановлених на європейському рівні й передбачених Угодою про партнерство «для кліматично нейтральної економіки (Європейський зелений курс) та для справедливого та інклюзивного суспільства (Європейський соціальний компонент) у ширшому контексті дотримання Порядку денного ООН до 2030 року», де культура відіграє наскрізну роль у всіх аспектах сталого розвитку.

Загальна вартість – 648,33 млн євро, з яких 389,00 млн євро – кошти ЄФРР, і стосується семи найменш розвинених регіонів: Молізе, Кампанія, Базиликата, Калабрія, Апулія, Сицилія та Сардинія.

Основними викликами, на які спрямована програма, є використання потенціалу культури для розбудови креативної та сталої економіки, розкриття потенціалу культурного сектору для зеленого переходу та Європейського зеленого курсу, максимізація внеску культурного сектору у зменшення щораз більшої соціальної нерівності й територіальних розбіжностей.

Пріоритети програми:

- Пріоритет 1 – Розширення доступу до цифрової спадщини та посилення конкурентоспроможності підприємств культури.
- Пріоритет 2 – Енергоефективність та зменшення ризиків, пов'язаних із катастрофічними природними явищами.
- Пріоритет 3 – Розширення культурної участі та зміцнення культурних послуг та ініціатив.
- До них додано Пріоритет технічної допомоги (комплекс заходів, які забезпечують підтримку та консультації з технічних питань під час виконання проєкту. Вона може включати надання експертних знань, тренінгів, технологічних рішень, допомогу в управлінні проєктом, а також забезпечення необхідними інструментами та ресурсами для ефективної реалізації). Мета Пріоритету ТД – забезпечити відповідні інструменти та навички, щоб гарантувати ефективну й результативну реалізацію Програми з управлінського та технічного погляду, за підтримки ОУ та інших структур МТД, залучених до реалізації Програми, і на користь суб'єктів/бенефіціарів, що її впроваджують.

Пріоритет 1 – Розширення доступу до цифрової спадщини та посилення конкурентоспроможності підприємств культури.

Дії:

1. Створення спільної цифрової інфраструктури для автоматизованого управління послугами електронного бронювання, електронних квитків та профілювання користувачів. Передусім ідеться про так звані «малі» культурні об'єкти. Ця ініціатива охоплює понад 250 установ, включно з музеями, археологічними розкопками, пам'ятниками, національними бібліотеками та державними архівами в менш розвинених регіонах і на Сицилії. Платформа покликана покращити доступ та управління послугами внаслідок створення цифрової мережі для автоматизованого надання послуг електронного бронювання, продажу електронних квитків та профілювання користувачів. Її мета – максимізувати ефективність та покращити культурний досвід відвідувачів, а також надати корисні дані для глибшого аналізу аудиторії. Щоб підтримати ці зміни, проєкт передбачає встановлення передових технологій контролю доступу, як-от турнікети, щоб гарантувати безпечне й легке відвідування культурних об'єктів. Завдяки цій платформі держава прагне модернізувати та зробити менші культурні надбання доступнішими, відповідно до цілей інновацій та доступності.
2. Сприяння створенню, зростанню та конкурентному позиціонуванню бізнесу в культурних секторах. Запропонована дія спрямована на підтримку та зміцнення наявних культурних підприємств і сприяння появі нових культурних підприємств у менш розвинених регіонах. Ця підтримка стосується культурних проєктів, продуктів та ініціатив, які сприятимуть розвитку державного і приватного культурного ринку та зміцненню ланцюгів постачання культурних послуг. Діяльність фокусується на культурному компоненті, надаючи цільову підтримку конкретним культурним ланцюгам постачання. Будуть підтримані культурні проєкти, пов'язані з інвестиціями, розробленням нових продуктів та організаційними інноваціями, запропонованими мікро-, малими та середніми підприємствами, кооперативами та організаціями третього сектору з досвідом роботи понад 3 роки або менше 3 років. Ці проєкти охоплюють п'ять культурних сфер: музика, аудіовізуальне мистецтво, театр, танці, культурна спадщина, візуальне мистецтво, література та видавнича справа.

Пріоритет 2 – Енергоефективність та зниження ризиків, пов'язаних із катастрофічними природними явищами.

1. Впровадження структурних заходів для підвищення енергоефективності державних культурних об'єктів. Дія спрямована на підвищення енергоефективності в державних і регіональних громадських будівлях, зокрема архівах, бібліотеках та монументальних комплексах, що мають енергетичні проблеми. Будуть визначені пріоритетні об'єкти для підвищення енергоефективності та проведені заходи на основі енергетичного діагнозу. Ці діагностики мають на меті зрозуміти енергоспоживання будівель, щоб визначити можливості для енергозбереження.

Напрямки втручання передбачають утеплення будівель, використання інноваційних технологій для освітлення, кондиціонування повітря, рушійної сили та вдосконалення внутрішніх енергетичних мереж. Крім того, будуть встановлені цифрові системи енергетичного менеджменту будівель та пристрої дистанційного керування мережею. Також буде випробувано впровадження цифрових технологій для моніторингу й дистанційного керування, включно із застосуванням у робототехніці.

2. Пілотні будівельні об'єкти. Заходи з енергетичної перекваліфікації монументальних комплексів, що мають особливе історико-мистецьке значення. Захід спрямований на підвищення енергоефективності у 10 великих історико-мистецьких монументальних комплексах (пілоти), що діють у синергії та взаємодоповнюваності з дією, присвяченою підвищенню безпеки монументальних комплексів від природних ризиків (сейсмічної, гідрогеологічної нестабільності тощо). Об'єкти будуть дібрані на основі таких параметрів, як вік будівель та потреба в енергомодернізації. Заплановані етапи передбачають ідентифікацію будівель, енергетичну діагностику, визначення пріоритетів, а також розроблення й реалізацію заходів.
3. Впровадження заходів із запобігання та захисту культурних об'єктів від сейсмічного ризику. Заходи із запобігання та безпеки здійснюватимуть у пріоритетному порядку у приблизно 20 культурних об'єктах (будівельних комплексах або окремих будівлях) з найвищою вразливістю через структурні, історико-мистецькі або екологічні причини. Пріоритетність заходів будуть визначати, оцінюючи сейсмічний ризик і вразливість об'єктів культурної спадщини в контрольних зонах. Типи втручань можуть передбачати структурні втручання, покликані гарантувати безпеку будівель або будівельних комплексів; пристрої моніторингу, дистанційного керування та оповіщення, придатні для запобігання конкретним подіям; управління виставковими структурами та складами, придатними для захисту конкретних категорій товарів.
4. Заходи для запобігання втраті об'єктів культурної спадщини, що постраждали внаслідок катастрофічних подій, і для сталого управління процесами відновлення історичної будівельної спадщини.
5. Дія спрямована на реалізацію 12 ініціатив, спрямованих на підвищення стійкості культурної спадщини під час стихійних лих, за двома напрямками: перший напрям передбачає створення 2/3 тимчасових сховищ (мистецтво відновлення) в наявних будівлях для безпечного збереження рухомих культурних цінностей під час катастроф; другий напрям має на меті створити місця для зберігання матеріалів, отриманих унаслідок відновлювальних робіт або катастроф. Ці матеріали будуть повторно використані, щоб задовольнити попит на постачання матеріалів та декоративних елементів у процесах відновлення історичної спадщини. Ініціатива також має на меті стимулювати нові місцеві підприємства, пропонуючи кваліфіковані робочі місця для молоді.

6. Пілотні будівельні майданчики. Заходи із безпеки природних ризиків монументальних комплексів, що мають особливе історико-мистецьке значення. Дія спрямована на реконструкцію в межах інтегрованих проєктів 10 великих монументальних комплексів, що мають особливе історико-мистецьке значення, які будуть визначені в кожному регіоні, охопленому Програмою, і які потребують впровадження заходів із запобігання та безпеки природних ризиків, головню пов'язаних з гідрогеологічними ризиками. Дія діє у синергії та взаємодоповнюваності з дією 2.1.2. з енергетичної перекваліфікації в тих самих монументальних комплексах. Інтегрований захід із запобігання енергетичним та природним ризикам дасть змогу провести масштабну модернізацію комплексів, які потребують суттєвих втручань для їх належного збереження.

Пріоритет 3 – Розширення культурної участі та зміцнення культурних послуг та ініціатив.

1. Заходи з ревіталізації та рефункціоналізації державних закладів культури для розширення культурної участі. Дія зосереджена на трансформації приблизно 40 державних закладів культури в обласних центрах та середніх містах, щоб вони відігравали активнішу роль у міському житті. Мета полягає в тому, щоб перетворити їх на справжні громадські місця, більш взаємопов'язані з громадянами і здатні просувати політику інтеграції та соціальної інтеграції у співпраці з місцевими громадами й за допомогою державно-приватного партнерства. Особливу увагу приділять боротьбі з маргіналізацією та соціальною ізоляцією, зосереджуючись на вразливих категоріях населення. У цих культурних осередках впроваджуватимуть нові послуги й заходи, спрямовані на інклюзію та соціальні інновації. Наприклад, підтримуватимуть ініціативи культурного добробуту, що посилюватимуть роль культури у підвищенні добробуту та профілактиці захворювань. Особлива увага приділятимуть культурно-мистецькій освіті для дитячих садків і початкових шкіл, заохоченню взаємодії з навчальними закладами та розширенню доступу до культури.

2. Місцеві проєкти для культурної участі та промоції сучасної творчості. Дія спрямована на покращення культурної участі місцевих громад для зменшення нерівності та справедливого розподілу культурного багатства. Через регіональні культурні воркшопи буде підтримано приблизно 30–35 проєктів у містах та маргінальних центрах, зосереджених на трьох основних категоріях: відродження міст, культурна участь та мистецьке виробництво, місцеве оцінювання культурних цінностей. Фінансування, у середньому 2–2,4 млн євро на кожен проєкт, буде спрямовано на адаптацію культурних об'єктів, придбання, культурні ініціативи та освіту у сфері культурної спадщини. Напряму передбачає інтеграцію джерел фінансування з іншими фондами ЄС та можливість залучити приватне фінансування, щоб забезпечити самокупність відповідних культурних об'єктів.

3. Підтримка та розбудова спроможності державних та приватних інституцій у створенні моделей партисипативного врядування та партнерської співпраці. Діяльність спрямована на активну підтримку всіх, хто бере участь у реалізації інноваційних проєктів у культурному секторі, із загальною метою інновації державної політики з погляду управління та методів роботи. Дії передбачають активне залучення місцевих громад та використання державно-приватної співпраці. Зокрема, будуть проведені попередні заходи із залучення для визначення суб'єктів у місцевих громадах, які можуть активно долучитися до визначення ефективних та сталих проєктів. Водночас заклади культури та інші державні органи будуть супроводжуватися в активізації форм партнерства з приватним сектором на етапах спільного планування та управління культурними заходами й послугами. Це передбачає створення «спеціальних» державно-приватних партнерств для повного оцінювання недостатньо використовуваних, непридатних або занедбаних культурних активів, а також інших об'єктів державної власності, призначених для культурних і соціальних інновацій.

Пріоритет 4 – технічний

Мета Пріоритету технічної допомоги – забезпечити відповідні інструменти та навички, щоб гарантувати ефективну й результативну реалізацію програми як з управлінського, так і з технічного погляду, щоб безпосередньо підтримати ОУ та інші структури МІС, залучені до реалізації Програми, а також на користь виконавців/бенефіціарів. 16 208 333,00 євро виділено на Пріоритет «Технічна допомога». Прикладами заходів є системи відстежування прогресу реалізації проєкту, допомога реалізації на рівні громад, дослідження під час проєкту для точнішого обрання заходів тощо.

Національна програма «Культура 2021–2027» має загальну вартість 648,33 млн євро. Із загальної суми 389,00 млн євро – це кошти ЄФРР, і в ній беруть участь такі сім регіонів: Молізе, Кампанія, Базиліката, Калабрія, Апулія, Сицилія та Сардинія.

Передбачені 648,33 млн. євро розподілені так:

- 202,28 млн євро виділено на Пріоритет 1 – Розширення доступу до цифрової спадщини та посилення конкурентоспроможності культурного бізнесу.
- 252,85 млн євро виділено на Пріоритет 2 – Енергоефективність та зменшення ризиків, пов'язаних із катастрофічними природними явищами.
- 176,99 млн євро виділено на Пріоритет 3 – Розширення культурної участі та зміцнення культурних послуг та ініціатив.
- 16,20 млн. євро виділено на Пріоритет «Технічна допомога».

Більше за посиланням [Culture National Programme 2021–2027](#).

Висновки

- Децентралізація фінансування становить ключовий елемент операційних програм. ЄС надає кошти операторам програм (національним урядам або інституціям) для реалізації проєктів, які ті самостійно визначають як важливі для розвитку культурної сфери. Рішення про виділення коштів, їхній обсяг та умови надання приймає оператор програми. Отже, оператори беруть на себе відповідальність за розподіл фінансування, забезпечуючи звітність, оцінювання ефективності та відповідність поставленим цілям.
- Національні операційні програми мають кілька підходів для досягнення мети ЄС фінансування проєктів, які сприяють зміцненню принципів союзу: досягнення рівня соціально-економічного розвитку, розвиток цифровізації та розвиток конкретної сфери (наприклад, культури). Зазвичай ці підходи застосовують по чергово (соціально-економічні інструменти, цифровізація, розвиток конкретної галузі).
- Система передання коштів за операційними програмами уніфікована на рівні принципів ЄС, затверджених нормативними документами, необхідності співфінансування, дотримання логіки інтервенції та правил PRAG.
- Механізми фінансування культурних ініціатив у Польщі, Литві, Латвії, Румунії та Італії мають спільні риси, зумовлені регулюванням фінансової допомоги на рівні Європейського Союзу. Це забезпечує певний рівень уніфікації та прозорості в розподілі коштів.
- Проєкти, що отримують фінансування в межах програм переважно характеризуються кращою комунікацією, чіткішою систематизацією та прозорістю порівняно з проєктами, фінансованими з національних джерел.

RES POL

[Новини проєкту RES-POL](#)

[Facebook RES-POL](#)

Цю аналітичну записку створили за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є відповідальністю Громадської спілки "Центр регіональний розвиток" і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.